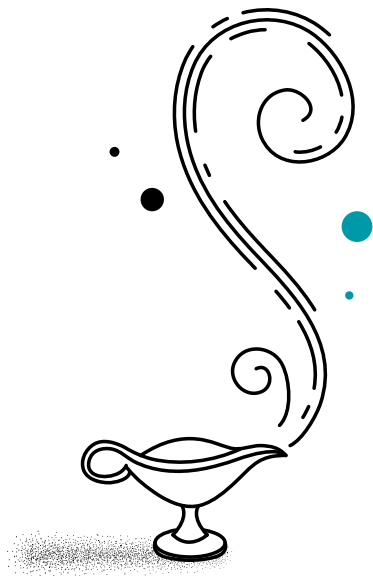

כוונה לכסלו

על הנָּסִים
 וְעַל הַפְּרָקוֹ
 וְעַל הַגְּבוּרוֹת
 וְעַל הַתְּשׁוּעוֹת
 וְעַל הַנְּפִלְאוֹת
 וְעַל הַנְּחִמוֹת
 וְעַל הַשְּׁתַדְלוּיוֹת
 וְעַל הַהַפְּתָעוֹת
 וְעַל הָאֶהָבוֹת
 וְעַל הַחֲמִלוֹת
 וְעַל הַחֲלִמּוֹת
 עַל הַנְּסִים
 הַגְּדוֹלִים וְהַקְּטָנִים,
 הַנְּדִירִים וְהַיּוֹמִיּוֹמִים
 שְׁעָשִׂיתָ לְאַבוֹתֵינוּ וְלְאִמּוֹתֵינוּ,
 לָנוּ וְלְאַהֲבֵינוּ
 בְּיָמֵינוּ הַזֶּה בְּזַמְנוֹ הַזֶּה
 בְּיָמֵינוּ הָאֵלֶּה וּבְזַמְנֵינוּ שְׂבִיבֵינוּ.

שירת החודש

מה יתרוו לְאָדָם בְּכָל עֲמָלוֹ
שֶׁיַעֲמַל פֶּחַת הַשֶּׁמֶשׁ:
דוֹר הַלֵּף וְדוֹר בָּא וְהָאָרֶץ
לְעוֹלָם עֹמֶדָה:
וְזָרַח הַשֶּׁמֶשׁ וּבָא הַשֶּׁמֶשׁ וְאָל
מִקְוֵמוֹ שׁוֹאֵף זֹרֶחַ הוּא שֵׁם
[...]
כָּל הַדְּבָרִים יִגְעִים [...]:
מֵה שְׁהִיָּה הוּא שְׁיִהְיֶה וּמֵה
שֶׁנַּעֲשֶׂה הוּא שֶׁיַּעֲשֶׂה
וְאִיו כָּל חֲדָשׁ פֶּחַת הַשֶּׁמֶשׁ.
(קהלת א, ג-ט)

ומתוק האור בעיניים / רחל שפירא

הוּא הוֹכֵל לְקוֹם וְלִלְכֹת,
דָּבַר מֵה קוֹרָא לָהּ לְלֶכֶת.
גַּעְגּוּעֵיהָ הֵם לָהּ כְּנֹפִים
וּמְחוֹק הָאוֹר בְּעֵינַיִם.

דָּרָה, דָּרָה כָּאוֹ לְרַגְלֶיהָ,
אָרֶץ, אָרֶץ בָּאָה אֵלֶיהָ.
שֶׁמֶשׁ וְרוֹחַ בְּעוֹרְקֶיהָ כִּי
וּמְחוֹק הָאוֹר בְּעֵינַיִם.

רָאָה סִירוֹת שְׁטוֹת עַל הַמַּיִם
וְעַפִּיפוֹנִים בְּשָׁמַיִם.
לֹא תִדַּע שְׁבַע, הַמְרָקֵק וְהַגְּבִיָּה
וּמְחוֹק הָאוֹר בְּעֵינַיִם.

לֹא עֵיפוֹ יְדִיָּה לְנִגְעַע,
לֹא עֵיפוֹ פְּנֵיָה לְחֶמֶה.
חִלּוּמוֹתֶיהָ בְּהִירִים שֶׁבְּעֵצִים
וּמְחוֹק הָאוֹר בְּעֵינַיִם.

אִי בָּזָה בִּיתָהּ וּשְׂדוֹתֶיהָ,
אִי בָּזָה כָּל אֶהְבוֹתֶיהָ.
טַעַם הַדָּמָר שֶׁלֹּא שָׂרָף עֵדָו
וּמְחוֹק הָאוֹר בְּעֵינַיִם.⁴⁸

את שירה של רחל שפירא הלחין מוני אמריליו בשנת 1971. ששי קשת שר אותו בפסטיבל הזמר והפזמון באותה שנה וזכה בו במקום השני.

"ומתוק האור בעיניים" הוא מעין מדרש מודרני על פסוק מסוף מגילת קהלת: "ומתוק האור וטוב לעינים לראות את השמש" (יא, ז). מגילת קהלת העגמומית מתחילה בתיאור סטטי של עולם משעמם שאינו משתנה.

השמש זורח ושוקע באותו מקום בכל יום, ויש בשגרה דבר מה מרגיע ומנחם אבל גם סכנה שהדברים יהיו משעממים ובלתי ניתנים לשינוי, "כל הדברים יגעים". אולם לקראת סיומה של המגילה קהלת

מפתיע – קהלת הזכור במסורת שלנו כפסימיסט מושבע, מדבר לפתע פתאום על הטבע באופן דינמי וחי, ומתאר בחושניות את ההנאה מיופיו:

וּמְתוֹק הָאוֹר וְטוֹב לְעֵינַיִם לְרְאוֹת אֶת הַשָּׁמֶשׁ: כִּי אִם
שְׁנַיִם הַרְבֵּה יַחְיֶה הָאָדָם בְּכֹלֵם יִשְׁמַח. (קהלת יא, ז-ח)

קהלת עונה כאן לטענתו שלו מפרק א, מהלכה האסטרונומי של השמש (כפי שהבינו אותו בני האדם לפני המהפכה של קופרניקוס, שלימדה שהשמש ניצבת במקומה, ואנחנו אלה שמהלכים סביבה...), אינו כה חשוב או מעניין. מה שחשוב הוא החוויה האנושית – ההנאה שגורמת השמש לאדם. שפירא שינתה אות אחת בביטוי המקראי, במקום לומר שהאור מתוק לעיניים היא כתבה: "ומתוק האור בעיניים". כלומר לא האור הוא שמתוק לעיניים אלא האור שבעיניים, חלונות הנפש, הוא הנעים והמשמח. אני רואה בשיר הזה הזמנה לחיות את היופי בעולם. אם לא נחפש אותו יהיו "כָּל הַדְּבָרִים יִגְעִים". השיר קורא לא להתייאש, לברך על הטוב ולהאמין בכוחנו לשנות.

בלב החורף, עת החושך גובר על האור, אנו חוגגים את חג האורות, חג החנוכה, ומזכירים לעצמנו את חשיבותו של האור, על רבדיו השונים ומשמעיו הסמליים והממשיים כאחד. ימי החנוכה הם הקצרים ביותר במהלך השנה אבל במהלכם (או בסמוך להם) מתחיל היום שוב להתארך והאור גובר קמעא-קמעא.

מגילת קהלת נקראת בחול המועד סוכות, וכך נהוג בחגים ובמועדים השונים לקרוא מגילה מחמש המגילות.

בחג החנוכה החל בכסלו אין קוראים מגילה, שהרי סיפור החנוכה אינו נכלל בתנ"ך. אולם נוכל להזכיר מסורת לקרוא בחנוכה מגילה, והיא "מגילת אנטיוכוס", המכונה גם "מגילת בית חשמונאי". מגילה זו נכתבה בארמית בסוף תקופת התלמוד ובהמשך תורגמה לעברית ולשפות נוספות.

הספר מתאר את מלחמות החשמונאים ביוונים. הספר, שפורסם מאות רבות לאחר התרחשות הדברים, מבוסס על ספרי המקבים ועל דברי התלמוד. יש בו כמה אגדות שהבסיס ההיסטורי שלהן מפקפק.

מגילת אנטיוכוס הייתה פופולרית מאוד בקהילות ישראל. היו קהילות שנהגו לקרוא אותה בבית הכנסת ובקהילות אחרות היא נקראה בבית. במרוצת הדורות נשתכחה מגילת אנטיוכוס, וכיום אין היא נקראת. ובכל זאת שמחתי ללמוד שגם לחנוכה הייתה מגילה.

